

Det är skillnad på får och får

Vad för får ska man skaffa sig att träna på?

Frågan kommer ofta till oss som håller kurser eller är aktiva i klubbarna.

Helt grundläggande och nödvändigt är att de får vi tränar på är väl invallade och har respekt för både hund och människa utan att för den skull vara rädda ([se min artikel om invallning här på hemsidan](#)). Men det finns faktiskt också god anledning att veta lite om ”vallningsbarheten” hos olika raser och typer av får när man står i beredskap att skaffa sig en liten träningsflock.



Vanligast är kanske att man skaffar billiga utslagstackor från en invallad besättning. Tänk då på att inte skaffa tre djur av en ras från en besättning och fyra djur av en annan ras från en annan besättning. De olika raserna har så olika sätt att svara både hund och människa att det är svårt att få dessa sju djur att fungera som en flock. Det är inte så lyckat när man ska få en unghund trygg i sin djurhantering.

Grovt kan man dela in fårraserna i tre kategorier när det gäller vallning:

- Lantraser – inte så stora, 45-60 kg för en vuxen tacka, stark flockkänsla, mer eller mindre lättroliga, smidig kroppsbyggnad, aktiva födosökare och behöver därför bra stängsel.
- Tunga köttraser - vuxna tackor väger 70-85 kg, sämre flockkänsla vilket gör att vissa individer kan sticka ut väldigt starkt, inte helt ändamålsenligt byggda för fysisk ansträngning och rör sig inte så gärna och kan bli stressade av att behöva gå mer än korta sträckor i taget. Lugna och lite lata som betesdjur.
- X-raser –korsningstackor med både lantras/mjölfår och köttras, 55-70 kg, förenar i bästa fall det bästa hos både lantraserna och köttraserna.

Lantraser

Gotlandsfåret

Den största rasen i Sverige är Gotlandsfåret (eller svenskt pälsfår, som man kallade dem tidigare). Rasen är så gott som perfekt för all nybörjarträning då flockbeteendet är starkt, den är lätttrölig utan att vara springig, har lätt för att lära och knyta an till människor.

Nackdelen är att Gotlandsfåren snabbt lär sig att hänga tätt in på människor för att slippa ifrån hundens inverkan. En flock som använts för nybörjarträning behöver vila eller ”programmeras om” innan den går att använda för träning i att driva fåren bort från föraren.



Finullsfåret

Finullsfåret blir inte lika lätt människotamt som Gotlandsfåret, lite nervösare är de också men har mycket bra flockegenskaper. Mycket bra träningsdjur när man tagit sig förbi den första nybörjarträningen.



Ryafår Skogsfår Roslagsfår mfl

Ryafår, skogsfår m fl utrotningshotade raser är mycket naturliga och tyr sig inte så lätt till människor. De låter sig inte tämjas av en hund i första taget. Små, snabba och kan tappa flockbeteendet om de blir för stressade. Inte att rekommendera för träning.

Köttraser

Texel, Dorset

Texel är som renrasiga inte lämpliga för träning. Flockkänslan kan vara mycket låg, de är envetna till läggningen och är inte designade för att röra sig mycket, tex ofta en för rak och kort has. Även Dorset-fåren har denna lite lugna och envetna läggning, men blir dessutom rejält stressade vid en viss gräns.



Suffolk

Suffolkfår har bra kroppar och rör sig betydligt vigare och villigare än Texelfår, men de är trots allt tunga och blir rätt fort trötta. De kan vara lite skygga och springiga till att börja med, men de lär sig precis som Gotlandsfåret rätt fort att klättra på knäna på människor för att slippa hunden - men jämfört med Gotlandsfåren har de nackdelen att väga 20 kg till.



Oxford Down

Oxford Down-fåren är livliga för att vara en tung köttras och har inga stora problem att röra sig. Däremot når de snabbt en stressgräns då de antingen lägger sig och spelar döda eller hoppar rakt över både hundar och staket. Detsamma kan sägas om de renrasiga **ostfriesiska mjölkfåren**.

Korsningsfår

Är ofta utmärkta att träna på då de förenar lantrasdjurens bättre exteriör och flockbeteende med köttrasdjurens stabilitet och lugn, men variationen kan vara stor. Även varning för korsningsdjur som exteriört är starkt präglade av Texel.



Vad ska jag välja?

Förutom temperament och flockegenskaper finns det skäl att i första hand välja de mindre lantrasdjuren för träningsändamål. Skaderisken är inte försumbar om du blir påsprungen för att din hund inte lyder – hur illa det går med ditt knä kan bero på om tackan som sprang på dig vägde 50 eller 80 kg! Har man tänkt övervintra djuren så är det också rätt stor skillnad i foderbehov på ett stort och litet djur, och den yta de enligt [Jordbruksverkets djurskyddsbestämmelser](#) ska ha i stallet och vid foderbordet.

Lamning eller inte?

Om man inte enbart är ute efter att skaffa sig en träningsgrupp med får, utan också tänker sig en liten djurhållning med tackor som får lamma, så blir det genast fler saker att tänka på när man väljer vilka får man ska satsa på, och om man har praktiska förutsättningar för allt som följer med lamm.



- Först måste man skaffa sig en bagge – och vad gör man med den de tider på året när den inte ska betäcka? Även baggar behöver sällskap.
- Statistiskt så är hälften av de lamm som föds bagglamm som från 3-4 månaders ålder kan vara betäckningsdugliga och därför måste skiljas från tackor och tacklamm. Finns det möjlighet till separerade beten
- Lamningen ska inte bli en dyr skräckupplevelse om man är nybörjare. Därför är köttastackor klart olämpliga eftersom de har mycket mer lammingsproblem än lantrasdjuren. Även ungtackor som lammar första gången har mer problem.
- Finullsfåren får oftast många lamm. Fyrtingar är inte ovanligt, och det kostar mycket i både tid och inköp av lammnäring att se till att alla överlever och växer bra.
- Gotlandsfår brunstar bara sent på hösten, dvs lammen föds alltid på våren. Andra raser är mer flexibla, men om man vill föda upp lamm helt eller delvis inomhus ställs helt andra krav på stall och utfodring.
- Får är dräktiga i fem månader. De har två spenar, och det vanligaste (utom hos finullsfåret) är tvillingfödslar.
- Lamm är känsliga för betesparasiter och kan inte gå på samma permanenta beten år efter år. Finns det tillräckligt med åkermark att stängsla så att lammen kan få parasitfritt bete?

När man tar beslutet att låta tackorna lamma så ska man tänka på att de under stora delar av året inte är lämpliga att använda som träningsdjur. Åtminstone sex veckor under/efter betäckning ska de få vara ifred för att inte kasta fostren av stress. De två sista månaderna av dräktigheten behöver de få vara ifred för att vila och äta. Sedan går

de med sina lamm i tre månader och behöver därefter några veckors omställning för att juvren ska gå ihop. Det är summa sju månader som de inte är användbara för träning!

Att starta en liten fårhållning kan vara en fin hobby med många dimensioner om man har rätt förutsättningar med yrkesarbete, tillgång på mark och byggnader m m. Men om det primära syftet med fåren är att kunna träna sin hund, så är det bra att tänka till lite extra innan man skaffar baggen!

LENA KARLSSON

Foton: Lena Karlsson, Eva Karlsson, Katarina Björn, Ann Björkenius, Sanna Engborg